

VËSHTRIM

Zhdukja e Tjetrit nga harta meteorologjike

Arian Leka

Me një anglishte të ushtruar nga sitcom-i komiko-romantik "Friends", i cili filloi të shfaqej në Amerikë një vit para përfundimit të luftës në Bosnjë, ajo tha: Në një mënyrë a në një tjetër unë nuk ndihem serbe, por jugosllave, edhe pse Jugosllavia nuk ekziston më. Më kupton my friend?, shtoi ajo, duke më vështruar në sy. Dhe e di ti se cila është fjala më e bukur jugosllave? *Dužo!* *Duu-ss-ooooo!* Të gjitha kombet që dolën pas shturjes së Jugosllavisë e kanë këtë fjalë. *Duu-ss-ooo!* Kjo fjalë na mban ende bashkë, edhe pse ne nuk jemi më të bashkuar. *Duu-ss-ooo* shpreh gjithçka! *Duu-ss-ooo* hap gjithë portat! E kupton pse unë ndihem jugosllave? Have a nice flight back home, *Dužo*, my friend, prijatelju moj. Prit një çast. E keni ju fjalën *Dužo* në shqip? Jo? Pse jo? Ka keq? Po si ia bëni pa *Dužo*? Mirë! *Laku noć my Albanian friend!*

Kjo ishte biseda e fundme që u krye në hollin e hotelit me një poete serbe, me të cilën kishim qenë të ftuar në të njëjtin festival poetik. *Duu-ss-ooo!* Me të hyrë në dhomë fillova të kërkoh në Google. Cfarë kuptimi kishte fjala *Dužo*? Kisha shkruar vetëm *Dužo*, kur Google sugjeroi: Do you mean *Dušan*? *Stefan Dušan the Mighty*? Jo!

Nuk po kërkova asgjë mbi Stefan Dušan Ngadhënyesin, nën sundimin e të cilit Serbia njohu kulmin e zgjerimit territorial, politik e kulturor, për të cilin kisha dëgjuar se ndërroi jetë në Devollin shqiptar, si pasardhës i Stefan Dečanski-t, emri i të cilit përmendet sa herë klikon mbiemrin Manastiri i Deçanit në Kosovë. Doja të gjeja vetëm kuptimin e asaj *Dužo* që, sipas mikes sime, ishte fjala-kod, që i mbante ende të bashkuar kombet që u formuan pas shpërbërjes së Jugosllavisë.

Shkrova edhe një herë vetëm *Dužo*, kur Google më sugjeroi sërish: Do you mean *Dušan*? Sakaq u shfaqën, sikurse dhe pritej, se kjo fjalë ishte huazimi prej turqishtes otomane *-Dişmen* – dhe ruante të njëjtën domethënie për serbët, kroatët dhe shqiptarët. Edhe pse të gjithë ne kishim më shumë sesa një shekull të pavarësuar prej Turqisë, turqishtja vazhdon të na mbante sërish bashkë, si peri tespihet, përmes fjalës *Dušan*. Tell me, do you have any *Dužo* in Albanian, *dužo*, my friend, prijatelju moj?

Që të mos dremisja dhe të humbja avionin, kërkova në YouTube për ndonjë *Dužo* në shqip. Kjo derisa dëgjova zërin e këngëtarit shkodoran Shyqyri Alushi: *Shyqyr Dušo* që t'kam kojshe / Kur t'mërzitem, o vij e rrije. Kisha ndjesinë se përmes kësaj fjale prekja me gjuhë rrënjët e thyera të dy koncepteve që mbanin në gatishmëri. Me vra dhe me dasht. *Dušan* – Armiq. *Duša* – Shpirt.

Fillova të ndërroj stacionet e televizorit, derisa të vinte ora e nisjes drejt aeroportit. No 1: *BHT 1* – Sarajevo. No 2: *RTRS TV* (Televizija Republike Srpske). No 3: *Vojvodina* – Novi Sad. *Ljubjana*... *Podgorica* - *Dnevnik Crne Gore*... Zagreb. Beograd.

Emisione gatimi pas mesnate, receta dietike ca të kushtueshme për njerëzit e rajonit më të varfër evropian. Gatime pa qepë dhe pa hudhër. Në Ballkan, edhe pse dashurohen më pak, njerëzit vazhdojnë të puthen gjithmonë e më shumë *Ala European*. Dokumentarë mbi varret masive të luftërave ndëretnike. Reklama sahatësh me zinxhirë të artë. Porno me pullën +18. Lajme. Lajme. Por unë nuk po gjeja stacionin që transmetonte atë që kërkova: PARASHIKIMIN E MOTIT NË EKRAN!

Mundëj që, për shkak të reshjeve të paparashikuara të anuloheshin fluturimet? Do të bllokoheshin

Pamja e fundit që më erdhi ndër sy para se të ngrihesha për të përgatitur çantën për fluturim, ishte kjo foto e hershme, në të cilën dy njerëz kreyt të panjohur, por të ngjashëm me prindërit e mi, për t'u mbrojtur disi nga dielli përvëlues i plazheve ranorë të Adriatikut, rrinin struktur jo nën një çadër, por nën këtë tabelë llamarine mbi të cilën, me shkronja kapitale ishte shkruar pa pikë dhe pa presje, por në njëra kombëtare kuq e zi, parulla që duhet të na mbronte nga rrezatimet e televizioneve italiane dhe jugosllave të asaj kohe

rrugët nga bora? Do kishte bllokime në kufi?

Në vend të motit, në ekran u shfaq një valle e kënduar. E kisha dëgjuar asaj se heroi i eposit Marko Kraljević, (ai që, për llogari të Sulltanit, me ndihmën e Zanës dhe me thikën e fshetur në brez, vrau Gjeto Basho Mujin - shqiptarin me tri zemra a me tre gjarpërinj në gjoks) siç e gjejmë në eposin e Vuk Stefanović Karadžić-it, në të cilin ndodhet edhe vargu pendestar: "Zot i mëshirshëm! Paskam vrarë një më të mirë se vetja". As ajo nuk kujtoi të shoqen e Mark Kraljević-it, së cilës edhe pse kaq vjet e martuar, Kraji nuk i kishte sjellë "ndoj shqyptar të ri gjallë me ma kishe pru / e dadiçë na fëmive do t'ja bajshim."

Për fat, diku në agim, njëri prej ekraneve shfaqti rubrikën e parashikimit të motit. *PTC*. Radio - Televizioni i Serbisë. *Dnevnik*. Thënë shkurt – Beograd. Një burrë mbi të pesëdhjetat, me tipare të ngrira, veshur me kostum të errët dhe me pamjen e pakënaqur të atyre që jeta i shtrëngon të ndërrojnë profesion në moshë të shkuar, parashikonte motin. Nuk më duhej gjuha. Mjaftonin disa shenja simbole dhe harta e rajonit. Me gjithë lodhjen në fytyrë, parashikuesi i motit tregojë fuqiplotë, thua se kishte nën kontroll shirat, llohen, borën, shkrepitmat, shtrëngatat mbi det dhe erërat e çmendura që pritej të frynin mbi rajonin tonë.

Nën mëngën e xhakëtës së tij, shtetet që u ndanë me luftë nga harta federative, duke lënë pas viktima e varre, dukej sikur ribashkoheshin nën të njëjtën hartë sharrën për ta prerë selvinë, që e pengoi të shohë fqinjën e bukur. Askush nuk çmendet më për dashurinë. Çmendemi për urrejtjen. Nga shpikës të hedonizmit dhe të komedisë, Ballkani është shndërruar në placentë që ushqen dhe mban fetusin e armiqtësisë dhe humorit të zi.

Kur kishte filluar armiqtësia, që thuhej se kishte rrënjë shekullore? Për çudi, mikja ime dhe unë nuk

ishim grindur për Eposin! Kishim pirë ca raki ftoi, por unë nuk e kisha kaluar vijën e kuqe për t'i kujtuar asaj se heroi i eposit Marko Kraljević, (ai që, për llogari të Sulltanit, me ndihmën e Zanës dhe me thikën e fshetur në brez, vrau Gjeto Basho Mujin - shqiptarin me tri zemra a me tre gjarpërinj në gjoks) siç e gjejmë në eposin e Vuk Stefanović Karadžić-it, në të cilin ndodhet edhe vargu pendestar: "Zot i mëshirshëm! Paskam vrarë një më të mirë se vetja". As ajo nuk kujtoi të shoqen e Mark Kraljević-it, së cilës edhe pse kaq vjet e martuar, Kraji nuk i kishte sjellë "ndoj shqyptar të ri gjallë me ma kishe pru / e dadiçë na fëmive do t'ja bajshim."

Për fat, diku në agim, njëri prej ekraneve shfaqti rubrikën e parashikimit të motit. *PTC*. Radio - Televizioni i Serbisë. *Dnevnik*. Thënë shkurt – Beograd.

Një burrë mbi të pesëdhjetat, me tipare të ngrira, veshur me kostum të errët dhe me pamjen e pakënaqur të atyre që jeta i shtrëngon të ndërrojnë profesion në moshë të shkuar, parashikonte motin. Nuk më duhej gjuha. Mjaftonin disa shenja simbole dhe harta e rajonit. Me gjithë lodhjen në fytyrë, parashikuesi i motit tregojë fuqiplotë, thua se kishte nën kontroll shirat, llohen, borën, shkrepitmat, shtrëngatat mbi det dhe erërat e çmendura që pritej të frynin mbi rajonin tonë.

Nën mëngën e xhakëtës së tij, shtetet që u ndanë me luftë nga harta federative, duke lënë pas viktima e varre, dukej sikur ribashkoheshin nën të njëjtën hartë sharrën për ta prerë selvinë, që e pengoi të shohë fqinjën e bukur. Askush nuk çmendet më për dashurinë. Çmendemi për urrejtjen. Nga shpikës të hedonizmit dhe të komedisë, Ballkani është shndërruar në placentë që ushqen dhe mban fetusin e armiqtësisë dhe humorit të zi.

Kur kishte filluar armiqtësia, që thuhej se kishte rrënjë shekullore? Për çudi, mikja ime dhe unë nuk Mbete një çast. Psetë e mungesës

së Prishtinës në hartën e reshjeve arrija ta merrja disi me mend. Kosova për parashikuesin e motit ishte ende Serbi, pasi emisioni nuk po transmetohej në një kanal televiziv dosido, por në televizionin publik. Ndaj edhe lajmet mbi vendin, botën dhe rajonin, përfshirë këtu edhe motin, duhet të ishin sinkron me klimën politike. E kuptueshme pra, pse Kosova nuk mund të ishte shtet i pavarur, madje as klimatikisht. Ajo ishte ende një provincë autonome edhe në hartën e reshjeve. Edhe meteorologjikisht Kosova duhej të mbetej e varur prej klimës së Serbisë. Kosova nuk duhet të ishte pjesë as e meteohartës e jo më pjesë e shteteve të pavarur të botës. Fundja pse duhet të ndaheshin në qiell ata që kishin qenë dhe do të jenë përjetësisht bashkë në tokën e shenjtë?! Reja e dielli që mbulon Serbinë mjaftonte për të mbuluar edhe Kosovën!

Pas këtij vëzhgimi, ku një shtet i pavarur që zhdukur nga harta meteorologjike, fillova të vërej nëse edhe Tirana, me një milion banorët e saj ishte pjesë e kësaj logjike. E vërteta duhet thënë. Mënga e njeriut të motit kaloi, por nuk u ndal mbi Tiranë. Edhe Tirana që zhdukur nga harta e treguesve atmosferikë të kontinentit evropian. Një hartë sinoptike e pastër. Pa shqiptarë. Edhe pse pretendohet se me Serbinë nuk ishim më si në vargjet e Fishtës, n'mëni t'sho'shoqit kemi le / kemë ndërmjet një qiellë e'i dhe!..., në meteohartën e atij televizionit nuk kishte vend për Tiranën.

Ishin ditët kur kryeministrat e të dyja vendeve tona, pa dëshirë të shprehur në fytyrat cinike, në takimet me praninë dhe me yshtjen e ndërkombëtarëve, nën sfonde me yjet të BE-së shtrëngonin duart dhe ndërkohë që bënin gjeste me kufjet e përkthimit dhe hidhnin batutat e shfryra, flitnin për një klimë të re, për gjuhë të ndryshme komunikimi mes fqinjëve, për kapërcimin e armiqtësisë dhe për normalizim të marrëdhënieve. Por nisur nga ky fakt simbolik dhe

duke e ditur se përjashtimi i tjetrit ka qenë dhe mbetet çorba e helmët, me të cilin jemi mëkuar të gjithë, pas kthimit në Tiranë kërkova të shoh edhe anën tjetër të medaljes.

Si paraqitej harta klimaterike në këndvështrimin shqiptar? Po ne, viktimat e shovinizmit të fqinjëve, ne që trumbetojmë deri në kult tolerancën, mikpritjen, faktorin e stabilitetit në rajon dhe politikën e fqinjësisë së mirë, si i trajtonim fqinjët në rubrikën e parashikimit të motit, që shfaqet dendur në ekranet tona të shumta kombëtare? A zhdukej edhe te ne tjetri nga hartat e motit, sikur kjo të mos ishte thjesht një parashikim moti, por pjesë e një strategjie spastrimi, zhbërjeje dhe shpërfilljeje etnike? A gjendeshin edhe tek ne rastet të nacionalizmit dhe shovinizmit, shfaqur në formatin meteorologjik?

Po. Pjesë e kësaj klime shpërfillëse ishin edhe stacionet televizive shqiptare. As ato nuk bënin përjashtim nga rregulli. Harta ballkanike në asnjë rast nuk ishte e plotë. Në hartën e stacioneve që transmetonin rubrikën e parashikimit të motit mungonte herë Beogradi, herë Athina, ndërkohë që Shkupi dhe Podgorica anashkaloheshin.

Prej këtej, e shtriva kërkimin edhe në satelit. Thuajse të gjitha stacionet televizive të shteteve ballkanike, veçanërisht të shteteve që kanë probleme dhe çështje të pazgjdhura kufijsh, çështje minoritetesh dhe pakicash kombëtare te fqinjët, përdornin këtë mënyrë për ta zhdukur dhe për ta bërë të paqenë tjetrin.

Kjo duhet të jetë mënyra ballkanike e asgjësimit me gjak të ftohtë. Mospërmendje e emrit. Fshirje. Zhdukje. Harrim të ekzistencës dhe emrit të fqinjët problematik. Shfarosje pa ndihmën e librave, laborateve, programeve politike "shkencore" me bazë gjenocidale, fshetur në pesë minuta shpërfilljeje të përditshme, mëkuar si qumështi i zi i Paul Celan-it për çdo mëngjes dhe çdo mbremje në ekranet televizive, ekspozuar para syve të të gjithëve, të moshuar, të rinj edhe fëmijë. Jo të gatshëm dhe të pavëmendshëm për shenja formale e simbolika të vogla, zor se bëhet e besueshme ekzistenca reale e vullneteve të gjera dhe më të plota.

Pamja e fundit që më erdhi ndër sy para se të ngrihesha për të përgatitur çantën për fluturim, ishte një foto e hershme, në të cilën dy njerëz kreyt të panjohur, por të ngjashëm me prindërit e mi, për t'u mbrojtur disi nga dielli përvëlues i plazheve ranorë të Adriatikut, rrinin struktur jo nën një çadër, por nën një tabelë llamarine mbi të cilën, me shkronja kapitale ishte shkruar pa pikë dhe pa presje, por me njëra kombëtare kuq e zi, parulla që duhet të na mbronte nga rrezatimet e televizioneve italiane dhe jugosllave të asaj kohe: "QËLLIMI I TELEVISIONIT BORGJEZO-REVIZIONIST ESHTË TË DEGJENEROJË MASAT".

Arian Leka, poet, eseist dhe përkthyes i njohur shqiptar nga Durrësi, është themelues i revistës së njohur dhe klubit kulturor "Poeteka" nga Tirana. Është autor i 15 librave, mes të cilëve dhe "Ndrejqe gabimesh" (2010), "Gjarpri i Shtëpisë" (2002), "Dora e majtë" (2015), "Shpina e burrit" (2004), e të tjera. Ky shkrim është shkruar në kuadër të projektit "Tejkalimi i armiqtësisë: ndërimi i perceptimeve serbo-shqiptare", i përkrahur nga Ambasada e Zvicrës në Kosovë dhe nga projekti PERFORM që përkrah zhvillimin e shkencave shoqërore në Ballkanin Perëndimor, realizohet nga qendra "Multimedia" nga Prishtina në bashkëpunim me Institutin për Filozofi dhe Teori Shoqërore nga Beogradi